

Lärarhandledning Vi urskiljer ord och språkljud/bokstäver/handalfabetet

Innehåll

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud/bokstäver/handalfabetet	2
Bildunderlag 2	7
Bildunderlag 3	8
Underlag Bokstäver versaler – för eleven	9
Underlag Bokstäver gemener – för eleven	11
Underlag Bokstäver – för läraren	13
Blankett för individuell kartläggning Aktivitet 4	14

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud/bokstäver/handalfabetet

I aktiviteten ges läraren möjlighet att få syn på om eleven

- kan producera rim
- kan dela upp korta meningar i ord
- kan urskilja första språkljudet/bokstaven i ord
- kan dela upp enkla ord i språkljud/bokstäver
- kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem

Aktiviteten och observationspunkterna som ingår genomförs i grupp inom ordinarie undervisning. Läs igenom hela aktiviteten eftersom kartläggning av olika observationspunkter kan kombineras. Läraren avgör om gruppen behöver vara mindre för att kunna få syn på det som ska observeras i aktiviteten. Då kan olika elever observeras vid olika tillfällen. Notering sker för varje enskild elev.

Förberedelser och material

- Blankett *Individuell kartläggning av elevens språkliga medvetenhet Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud/bokstäver/handalfabet.* En blankett för varje elev. Blanketten fylls i efter genomförd kartläggning.
- *Underlag Bildkort* med den mörka ramen (Bild-underlag 2) används till observationspunkten *kan urskilja första språkljudet/bokstaven i ord.* De aktuella bild-korten föreställer: apa, igelkott, lampa, leksak, löv, morot, nalle, sol, ram, ruta, räv, säng, åsna, odla, öga
- Bildkortet med den mönstrade ramen (Bildunderlag 3) används till observationspunkten *kan dela upp enkla ord i språkljud/bokstäver.* De aktuella bildkortet föreställer: lås, läsa, mus, myra, måla, måne, mås, nos, nål, näsa, ros, säl, vas, åra, öra

Bildkort med mörk och mönstrad ram samt några med ljus ram används till observationspunkten *kan producera rim.* Observationspunkten genomförs utifrån elevens förutsättningar. Dessa bildkort är: boll, bok, hund, katt, mus, mås, nål och ram (enstaviga ord) och: apa, klocka, lampa, myra, måla, nalle, ruta (tvåstaviga ord). Nedan finns exempel på rim till orden på bilderna, men för *auditivt* inriktade elever går det lika bra med låtsasord, det vill säga ord som rimmor men som inte behöver betyda något.

apa-rapa
bok-snok
boll-troll
dam-kram
docka-rocka
fot-skrot
hund-grund
katt-hatt
lampa-trampa
mus-hus
myra-fyra

måla-håla
må-sås
nalle-Kalle
nål-skål
näsa-fräsa
ruta-tuta
öra-höra

- *Underlag Bokstäver versaler – för eleven och/eller Underlag Bokstäver gemener – för eleven.* Bokstavs-korten används till observationspunkt *kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem.*
- *Underlag Bokstäver – för läraren.* Kopiera ett underlag per elev för läraren att markera i. Bokstavs-underlagen används till observationspunkt *kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem.* Samma underlag används i *Aktivitet 3. Vi kommunicerar med symboler och bokstäver.*
- Meningar som kan användas till observationspunkten *kan dela upp korta meningar i ord.* Skriv meningarna på ett papper, klipp ut dem som remsor och ta med till kartläggningen. Hitta på egna korta meningar eller välj nedanstående förslag. För de elever som använder teckenspråk kan läraren göra egna meningar med motsvarande antal ord som passar.

Jag heter Maria.
Vad heter du?
Var bor du?
Idag stänger skolan.
Amir lagar två cyklar.
Vi har alltid roligt.
Vi leker ute.
Nu äter vi.
Kråkan är grå.
- Markörer, exempelvis knappar, klossar, pärlor, gem osv. till några av observations-punkterna.

Genomförande

Kan producera rim

Denna aktivitet genomförs utifrån elevens förutsättningar. Ta fram bildkorten för rimord med enstaviga och tvåstaviga ord. Kartläggningen genomförs med hjälp av bildkort föreställande enstaviga och/eller tvåstaviga ord som visas för varje elev. Först visar läraren hur den här aktiviteten går till.

1. Ta upp bildkortet mus.
2. Visa upp bilden för eleverna och säg: *Nu ska jag rimma. Mus-hus.*
3. Visa upp bildkortet mus igen och säg: *Man kan också hitta på tokiga ord som rimmar. Exempelvis mus-nus, eller mus-spus.*

Säg: *Nu ska ni göra likadant.*
4. Visa upp ett bildkort för en elev i taget. Börja med enstaviga ord och ta därefter tvåstaviga ord. Observera att eleven producerar rim och inte enbart kommer ihåg rim från tidigare övningar.

5. Upprepa aktiviteten tills kartläggningen är klar.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan producera rim. Uppmärksamma och notera om eleven kan producera rimord till tre enstaviga och/eller tvåstaviga ord. Den auditivt inriktade eleven kan gärna ange låtsasord som rimmar. Den visuellt inriktade eleven kan gärna ange tecken som till sin form liknar varandra och kan liknas vid rim samt uppmärksamma likheter i handform i handalfabet för ord som rimmar.

Kan dela upp korta meningar i ord

Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven delar upp korta meningar i rätt antal ord. Ha tillklippta meningar tillgängliga. Läraren tar en mening och läser den sedan högt. Notera att läraren inte ska visa meningen för eleven. För *visuellt* inriktade elever kan kartläggningen göras på svenskt teckenspråk och eleven lägger en markör för varje tecken.

1. Tala om för eleverna att du ska visa hur de ska göra och att de behöver lyssna/följa med noga.
2. Ta fram en mening och läs den högt, exempelvis *Jag heter Maria*. Säg: *Nu ska jag dela upp meningen i ord*. Upprepa meningen *Jag heter Maria* sakta och tydligt och lägg en markör för varje ord så att eleverna ser det.
3. Säg: *Nu ska jag läsa en mening för en av er i taget. När jag läser meningen lägger du en markör för varje ord*.
4. Utrusta varje elev med ett antal markörer.
5. Ta upp en mening och läs meningen sakta och tydligt eller teckna den på teckenspråk. Visa inte meningen för eleven.
6. Uppmana eleven att lägga en markör för varje ord/tecken som hon eller han hör eller får tecknad för sig.
7. Gör så tills kartläggningen är klar.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan dela upp korta meningar i ord. Uppmärksamma och notera om eleven kan urskilja orden i minst tre korta meningar.

Kan urskilja första språkljudet/bokstaven i ord

Denna aktivitet genomförs med språkljud för de elever vars hörsel möjliggör det. I annat fall används handalfabetet för att visa första bokstaven i ord. Här används bildkort från bildunderlag 2. Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven anger första språkljudet/bokstaven i ord som börjar på olika språkljud/bokstav. Ett bildkort visas för eleven och läraren säger vad som är på bilden. Håll korten i handen.

1. Ta upp bildkortet sol.
2. Visa upp bilden för eleverna och säg: *Det här är en bild på en sol*. Säg: *sol* igen och uttala ordet sakta och tydligt alternativt bokstavera det med handalfabetet. Säg: *sol börjar med /s/*.

Säg: *Nu ska ni göra likadant.*

3. Visa upp ett bildkort för en elev.
4. Säg ordet sakta och tydligt och be eleven ange första ljudet. Alternativt visa sakta och tydligt med handalfabetet och be eleven ange första bokstaven i ordet.
5. Visa ett bildkort för en elev i taget och upprepa aktiviteten tills kartläggningen är klar.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan urskilja första språkljudet/bokstaven i ord. Uppmärksamma och notera om eleven kan ange första språkljudet/bokstaven i minst tre ord som börjar på olika språkljud/bokstav.

Kan dela upp enkla ord i språkljud/bokstäver

Denna aktivitet genomförs med språkljud för *auditivt* inriktade elever.

Visuellt inriktade elever kan använda handalfabetet för att ange bokstäverna i orden.

Här används bildkort från bildunderlag 3. Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven anger antalet språkljud/bokstäver i ord. Läraren visar ett bildkort för eleven och läraren säger vad bilden föreställer. Börja med att visa ord med tre språkljud. Om eleven klarar det så fortsätt med ord innehållande fyra språkljud.

1. Visa bildkortet ros och säg: *Det här är en bild på en ros.*
Säg: *Lyssna hur många ljud som hörs i ros.*
/Se hur många bokstäver det är i ros.
Säg ordet ros sakta och tydligt alternativt bokstavera det med handalfabetet. Visa antalet ljud/bokstäver genom att lägga en markör för varje ljud/bokstav (r-o-s).
Säg: *Nu ska ni göra likadant.*
2. Visa upp ett nytt bildkort och säg, alternativt bokstavera ordet på bildkortet, sakta och tydligt med handalfabetet.
3. Säg: *Nu ska ni lägga en markör för varje ljud/bokstav i ordet på bildkortet.*
4. Genomför aktiviteten med en elev i taget tills kartläggningen är klar.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan dela upp enkla ord i språkljud/bokstäver. Uppmärksamma och notera om eleven kan ange antalet språkljud/bokstäver i minst tre olika ord.

Kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem

Denna aktivitet genomförs med språkljud för *auditivt* inriktade elever. *Visuellt* inriktade elever kan använda handalfabetet för att ange bokstäverna. Kartläggningen genomförs med fördel i mindre grupp eller individuellt.

1. Lägg bokstavskort från *Underlag Bokstäver versaler – för eleven* eller *Underlag Bokstäver gemener – för eleven* framför eleven.
2. Be eleven peka på en bokstav som hon eller han känner igen.

3. Be eleven namnge bokstaven alternativt använda handalfabetet.
4. Om möjligt, pröva även om eleven kan ange bokstavsljudet.
5. Gör så tills kartläggningen är klar.
6. Notera med ett kryss i *Underlag Bokstäver* – för läraren vilka bokstav-ljud-kopplingar alternativt form i handalfabetet-grafem-kopplingar eleven kan göra.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem. Uppmärksamma och notera om eleven kan koppla samman minst fem bokstäver med deras språkljud alternativt koppla samman minst fem bokstäver i handalfabetet med deras grafem.

Stödja och utmana

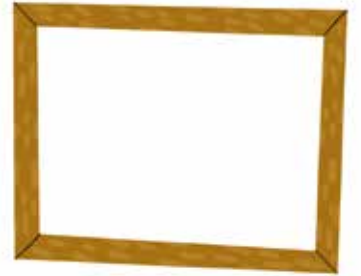
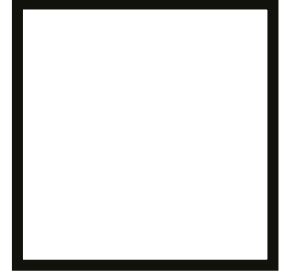
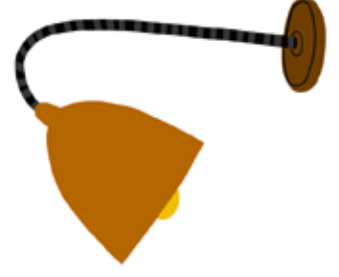
Läraren behöver uppmärksamma den elev som ännu inte

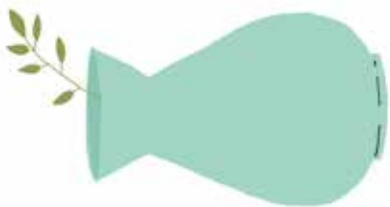
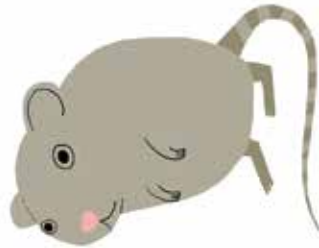
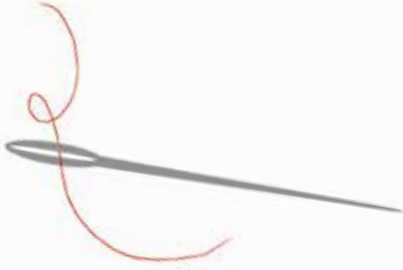
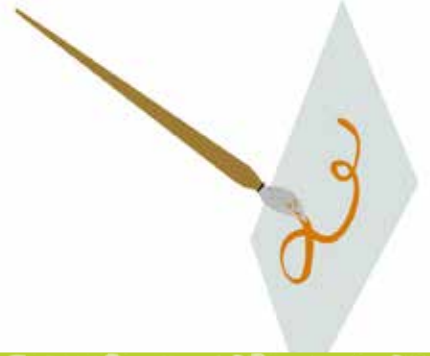
- producerar rim
- kopplar samman bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem
- urskiljer första språkljudet/bokstaven i ord
- urskiljer språkljud/bokstäver i enkla ord
- delar upp meningar i ord

En elev som kommit längre i sin utveckling visar troligen kunnande genom att

- med säkerhet producera rim på både enstaviga och tvåstaviga ord
- koppla samman flertalet eller så gott som samtliga bokstäver med deras språkljud/bokstävers manuella form i handalfabetet med deras grafem
- dela upp fler ord i språkljud/bokstäver och även ljuda ihop/läsa dem
- med säkerhet ange första språkljudet/bokstaven i flera ord
- med säkerhet dela upp såväl korta som lite längre meningar i ord

Notera i Blanketten *Individuell kartläggning av elevens språkliga medvetenhet Aktivitet 4. Vi urskiljer ord, språkljud/bokstäver/handalfabetet*, hur undervisning kan stödja och utmana.

S

O

R

A

L

M

V

Q

E

Ä

N

T

Å

X

D

H

I	F	G	Ö
U	B	C	Y
K	W	P	Z
J			

s	o	r	a
l	m	v	q
e	ä	n	t
å	x	d	h

i	f	g	ö
u	b	c	y
k	w	p	z
j			

Underlag Bokstäver – för läraren

Elevens namn: _____

Bokstävernas ljud/handalfabetets grafem

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Å	Ä	Ö	
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	å	ä	ö	

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud/bokstäver/handalfabetet

Namn: _____

Uppmärksamma och notera om eleven	Ja	Medverkar men behöver fortsatt stöd	Kommentarer om fortsatt undervisning för att stödja och utmana
kan producera rim.			
kan dela upp korta meningar i ord.			
kan urskilja första språkljudet/bokstaven i ord.			
kan dela upp enkla ord i språkljud/bokstäver.			
kan koppla samman bokstäver med deras språkljud/koppla samman bokstäver i handalfabetet med deras grafem.			
Klar med aktiviteten			

Markera med ett datum i Ja-rutan när du har uppmärksammat det som anges i observationspunkten. Markera med datum i rutan Medverkar men behöver fortsatt stöd om eleven inte är klar med observationspunkten och notera i kommentarsfältet hur undervisningen kan hjälpa eleven att utvecklas utifrån sina förutsättningar. När eleven genomfört hela aktiviteten skrivs det aktuella datumet i Klar med aktiviteten-rutan.